

# Hva skjer med pengene i Sandnes?

Kommuneøkonomi er fullt av ord som «netto driftsresultat», «disposisjonsfond» og «behovskorrigert avvik». Men bak ordene handler det om noe alle kjenner: **inntekter, regninger, sparepenger og lån**. Dette heftet forklarer — uten fagspråk — hva en grundig gjennomgang av Sandnes-økonomien fant. Og Sandnes har en interessant historie: en flink, nøktern by som driver nesten alt billigere enn andre storbyer — men sitter med én vedvarende floke: sosialhjelpen.

**167 mill.**

så mye billigere driver Sandnes enn snittet av de største kommunene — en nøktern by som får mye ut av pengene

**123 mill.**

men på sosialhjelp bruker kommunen mer enn forventet. Det er Sandnes' eneste store «dyre unntak» — og det vokser

**69 %**

gjelden er lav i dag. Men store byggeplaner gjør at den vokser — og bryter kommunens eget tak i 2029

**Tenk på kommunen som en husholdning:** Sandnes-familien er flink med penger. Den «tjener» ikke spesielt mye — kommunen har relativt lave inntekter og har bevisst valgt bort eiendomsskatt på boliger — men den holder igjen på regningene og får mye ut av hver krone, billigere enn naboene. Sparekontoen er grei og lånene er lave. Men det er ett sted budsjettet skranter: **én utgift som har bitt seg fast** — sosialhjelpen — der en liten, fastlåst gruppe har trengt hjelp i mange år. Samtidig planlegger familien å bygge mye nytt, så lånet vil vokse. Det er omtrent det som skjer i Sandnes nå.

Grunnlaget for dette heftet er en full analyse bygget på åpne offentlige tall (SSB, kommunens egne rapporter, en grundig ekstern økonomianalyse, tilsyn og revisjoner). Den tekniske rapporten viser alle kilder og utregninger. Hovedtallene her er fra 2025 — det siste året med endelige, reviderte tall (publisert 16. juni 2026).

## Sandnes bruker mindre enn forventet på nesten alt — med ett unntak: sosialhjelp

For å sammenligne kommuner rettferdig kan man ikke bare se på kronebeløp — en kommune med mange barn trenger mer skole, en med mange eldre trenger mer omsorg. Staten har derfor et eget regnestykke som sier hva hver kommune *burde* trenge med akkurat sin befolkning. Vi har sammenlignet Sandnes' faktiske forbruk med dette «forventet behov»-tallet:

| OMRÅDE                                       | MER/MINDRE ENN FORVENTET PER ÅR | HVA BETYR DET?                                                      |
|----------------------------------------------|---------------------------------|---------------------------------------------------------------------|
| Eldreomsorg og hjemmetjenester               | 235 mill. mindre                | Drives svært nøkternt — langt under forventet                       |
| Grunnskole                                   | 133 mill. mindre                | Drives nøkternt — og karakterene er på linje med landet             |
| Barnevern                                    | 59 mill. mindre                 | Langt under forventet                                               |
| Administrasjon («byråkratiet»)               | 32 mill. mindre                 | Under forventet — slankt byråkrati                                  |
| Barnehage                                    | 20 mill. mindre                 | Under forventet                                                     |
| Helsetjenester (legevakt, helsestasjon m.m.) | 11 mill. mer                    | Så vidt over forventet                                              |
| <b>Sosialhjelp m.m.</b>                      | <b>123 mill. mer</b>            | Sandnes' eneste store «dyre unntak» — og det vokser. Les neste side |

**Det overraskende:** Sandnes driver de store tjenestene *billigere* enn det befolkningen tilsier. Til sammen bruker kommunen rundt 167 millioner kroner mindre i året enn snittet av de største kommunene i landet — «kvaliteten er bedre og kostnadene lavere», som kommunens egen analyse slår fast. Spørsmålet er derfor ikke om Sandnes sløser. Spørsmålet er hvorfor akkurat sosialhjelpen skiller seg så tydelig ut i motsatt retning.

Regnestykket viser altså en **nøktern kommune med ett dyrt unntak: sosialhjelp**. Der ligger forbruket 123 millioner over det forventede, og avstanden øker fra år til år. Til sammenligning driver en by som Drammen den samme tjenesten 127 millioner billigere enn Sandnes. Hvorfor en flink og nøktern kommune bruker så mye mer enn forventet nettopp her, handler ikke om at den er raus — og ikke om mange nyankomne flyktninger. Det forklarer vi på neste side.

## Hvorfor bruker en nøktern kommune mer enn forventet på sosialhjelp?

Sandnes har «tradisjonelt vært et samfunn med få ulikheter». Levekårene er på linje med snittet i landet, og statens regnestykke forventer derfor at kommunen skal bruke et helt vanlig beløp på sosialhjelp. Likevel bruker Sandnes mye mer enn forventet, og gapet vokser. Den vanligste antakelsen — at det skyldes mange nyankomne flyktninger — stemmer ikke. Forklaringen ligger et annet sted.

- **Flyktninger forklarer bare en firedel.** Bare 27 % av sosialhjelpen går til flyktninger. Sandnes har ikke tatt imot flere flyktninger enn andre storbyer. Så nyankomne er **ikke** hovedforklaringen.
- **Det er lange stønadsløp som koster.** Over halvparten — 51 % — av sosialhjelpen går til folk som har vært registrert som mottakere i mer enn seks år. Og blant disse er det **ingen flyktninger**. Dette er en fastlåst gruppe som har trengt hjelp lenge.
- **En ung gruppe og høy lokal ledighet.** Mange av mottakerne er unge, ofte med sosialhjelp som hovedinntekt. Sandnes-området hadde noen av landets høyeste arbeidsledighetstall etter at oljeprisen falt i 2014, og den arven henger igjen.

**Kort sagt:** Det er ikke lokal raushet, og det er ikke nyankomne, som gjør sosialhjelpen dyr i Sandnes. Det er en ung, fastlåst gruppe med **lange stønadsløp** — kombinert med ettervirkninger av oljekrisen i 2014. Behovet er reelt og langvarig, men det er også noe kommunen mener den kan jobbe seg ut av med riktige tiltak.

**To ting kommunen gjør selv:** Sandnes **kjøper flere «arbeidstrenings-plasser» (kvalifiseringsprogrammet) enn alle byene den sammenligner seg med.** Det koster ekstra på kort sikt, men målet er å få folk over fra passiv sosialhjelp og ut i arbeid. Samtidig har **sosialkontoret få ansatte per bruker** — det går rundt 40 millioner mindre til veiledning og oppfølging enn i sammenlignbare byer. En mulig sammenheng: når hver saksbehandler har mange brukere, blir det vanskeligere å følge tett opp, og stønadsløpene blir lange.

Sosialhjelpen er altså ikke et tegn på sløsing, men et spill av en avgrenset, fastlåst utfordring i en ellers velfungerende kommune. Den løses ikke ved å kutte i selve hjelpen — som folk har lovfestet rett til — men ved å hjelpe flere ut av de lange løpene. Det er nettopp det kommunen nå prøver på.

## Solid i dag — men store byggeplaner presser lånet oppover

**10,5 %**

sparekontoen  
(«disposisjonsfondet») målt mot  
årsinntekten — en grei buffer,  
over kommunens eget mål

**+2,9 %**

kommunen gikk i pluss i 2025.  
Sandnes er *ikke* en kriseøkonomi  
— langt fra

**77,5 %**

men gjelden vokser med  
byggeplanene, og bryter  
kommunens eget gjeldstak (75 %)  
i 2029

Her er den ærlige historien. Sandnes har orden i økonomien *i dag*. Kommunen gikk i pluss i 2025, sparekontoen er grei, og gjelden er lav sammenlignet med andre storbyer. Dette er ikke en kommune på ROBEK-lista (statens «svartelista» for kommuner i krise). Men det er to skyer i horisonten.

### Mye nytt skal bygges — og lånet vokser

Sandnes er i rivende utvikling og skal investere rundt **4,5 milliarder kroner** i nye skoler, barnehager, sykehjem og boliger i planperioden. For å klare det må kommunen låne mye — rundt 800 millioner kroner i året. Da vokser gjelden, og renter og avdrag øker med nesten 100 millioner kroner. Kommunen har satt seg et eget tak for hvor stor gjeld den vil ha. **Det taket brytes i 2029**. Og byggeplanene strekker seg lenger enn det, så gjelden vil fortsette å øke også etterpå.

### Demografien snur — og det presser begge veier

Samtidig skjer noe med befolkningen. Antall barn i skolealder ventes å **falle** de neste tjue årene, etter mange år med vekst. Men antall eldre over 80 år skal **mer enn fordobles** fram mot 2045. Det betyr at kommunen samtidig må se på om den har for mange skoleplasser *og* bygge mange nye sykehjemsplasser. For å få det til å gå opp har Sandnes lagt en plan for innsparing som vokser til 157 millioner kroner i 2029 — og **brorparten av kuttene (118 millioner) tas i Helse og velferd**, nettopp der sosialhjelpsutgiftene er høyest. Innsparingen er ikke en «ostehøvel» som tar litt overalt, men målrettede tiltak, planlagt med hjelp fra en ekstern analyse der over 100 ansatte var med.

**Den uutnyttede muligheten:** Sandnes har bevisst valgt å *ikke* ha eiendomsskatt på boliger og næring — kommunen krever den bare inn på kraftanlegg. Sandnes er dermed en av landets få store kommuner uten boligeiendomsskatt. Det er en av grunnene til at inntektene er lave og kommunen må drive så nøkternt. Å innføre eiendomsskatt er et helt legitimt politisk valg — og å la være er det også. Men det er et reelt valg: her ligger en inntektskilde ubrukt, samtidig som kommunen kutter og gjelden bryter taket. Spørsmålet er politisk omstridt, og bør tas med åpne øyne.

Det ærlige bildet er altså verken «Sandnes er i krise» eller «Sandnes har ingen utfordringer». Det er en flink, nøktern kommune med lav gjeld i dag, men med store byggeplaner og et demografiskifte som presser økonomien framover — og med én fastlåst sosialhjelpsutgift den nå jobber for å løse opp i.

## Liten ordliste — «gresk» oversatt til norsk

### Netto driftsresultat

Det som er igjen av årets inntekter når alle regninger og renter er betalt. I 2025 hadde Sandnes et solid overskudd (**pluss** 2,9 %) — over det anbefalte nivået. Kommunen fikk altså noe til overs til sparing dette året.

### Disposisjonsfond

Kommunens sparekonto — penger som i prinsippet kan brukes når noe svikter. Måles i prosent av årsinntekten. Sandnes: 10,5 % — en grei buffer, over kommunens eget mål på 8 %.

### Behovskorrigert / utgiftsbehov

Statens regnestykke for hva en kommune burde trenge, ut fra hvor mange barn, unge og eldre den har. Det gjør det mulig å sammenligne Sandnes rettferdig med helt ulike kommuner — og det er dette som viser at Sandnes driver nesten alt under forventet behov, men sosialhjelpen langt over.

### Kommunegruppe 12

De elleve største kommunene i landet utenom Oslo. Sandnes sammenligner seg med disse — og driver rundt 167 millioner kroner billigere i året enn snittet av dem.

### Kvalifiseringsprogrammet (KVP)

En slags arbeidstrening med fast stønad, ment å få folk fra passiv sosialhjelp og over i arbeid. Sandnes kjøper flere slike plasser enn byene den sammenligner seg med — et bevisst valg som koster ekstra på kort sikt.

### Netto lånegjeld

Kommunens «boliglån». Sandnes' gjeld tilsvarer rundt 69 % av en årsinntekt — lavt for en storby i dag. Men store byggeplaner gjør at den vokser og bryter kommunens eget tak i 2029.

### Eiendomsskatt

En skatt kommunen kan velge å kreve inn på eiendommer. De fleste norske kommuner har den. Sandnes har bevisst valgt å la være på boliger og næring — den kreves bare inn på kraftanlegg. En mulig inntekt som ligger ubrukt.

### Endelige tall

2025-tallene er nå endelige (reviderte), publisert av SSB 16. juni 2026, og er hovedåret i dette heftet. 2024-tallene står igjen som sammenligning. Alle hovedkonklusjoner bygger på endelige tall.

### Hvor kommer tallene fra?

Alt bygger på åpne kilder: Statistisk sentralbyrå (KOSTRA), statens fordelingssystem, en grundig ekstern økonomianalyse bestilt av Sandnes selv (Agenda Kaupang, 2024), kommunens egne budsjetter og handlingsprogram, statlige tilsyn og kommunerevisjonens rapporter. Hver eneste tallpåstand er sporbar til kilden, og hele analysen ble til slutt «angrepet» av en egen kvalitetskontroll som lette etter feil.

nøktern drift. Og når sosialhjelp koster «mer enn forventet», betyr det ikke sløsing, men at en avgrenset gruppe har reelle, langvarige behov. Poenget er at valgene bør tas med åpne øyne, og at noen må si hva som skal betale for hva.